

Skizotypisk Sindslidelse

Annette Gosvig, Overlæge, OPTe/OPUS

Skizotypisk sindslidelse:

- En sindslidelse præget af ændringer i følelsesliv, tænkemåde og adfærd af samme type som ved skizofreni, men uden de psykotiske symptomer som ses ved skizofreni.

Skizotypi:

- Diagnosen optræder først i diagnosesystemerne:
 - 1) ICD-10, 1994, skizotypisk sindslidelse
 - 2) DSM, 1980, skizotypical personality disorder (SPD)

Tidligere betegnelser: Latens skizofreni, borderline skizofreni, pseudoneurotisk skizofreni.

Forekomst

- ▶ Livtidsrisiko for udvikling af skizotypi: 3-5%
- ▶ Livtidsrisiko for udvikling af skizotypi .hvis 1. grads slægtninge med skizofrenispektrumtilstand (søskende, børn, forældre): 20-30%

Forløb:

- Tilstanden kan være tilstede fra barndommen eller opvækstårene
- De fleste tilfælde vil være lettere eller moderate med karakter af personlighedsforstyrrelse, ofte ledsaget af en følelse af at være anderledes end andre med bevidste anstrengelser for at optræde normalt
- Ved de ukomplicerede, ikke-behandlingskrævende tilfælde vil de pågældende finde en plads eller niche i tilværelsen, hvor de vanskeligheder, som sygdommen giver, ikke bliver udfordret i særlig høj grad.
- Tilstanden er livslang

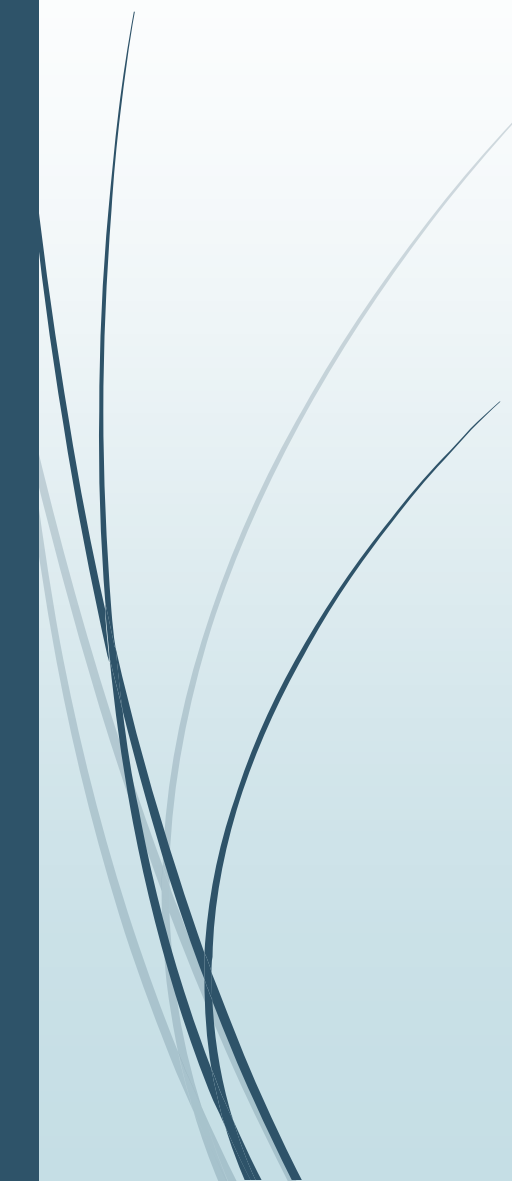

Forløb:

- Ca 20% af patienterne med skizotypi udvikler egentlig ICD-10 skizofreni diagnose over 5 år efter 1. indlæggelse
- Øvrige har et stabilt forløb med sporadiske mikropsykotiske forværringer
- Med alderen sker der en afblegning af symptomerne
- Langt fra alle med skizotypi kommer i kontakt med psykiatriske behandlingssystem
- Patienter med skizotypi, som kommer i kontakt med behandlingssystemet, som oftest i forbindelse med livsomstændigheder, hvor der er sket brud i den struktur og forudsigelighed, som de har levet med

Årsager:

- Genetiske/arvelig dispositioner
 - Miljømæssige faktorer
 - Infektionssygdomme under maters graviditet
 - Psykologiske traumer
-

ICD-10 Diagnostiske Kriterier

- For at stille diagnosen skizotypisk sindslidelse skal der igennem mindst 2 år hele tiden eller jævnligt have været en kombination af mindst 4 af følgende:
 1. Inadækvate eller indsnævrede følelser, følelseskulde
 2. Excentrisk, sær eller aparte adfærd eller udseende
 3. Kontaktfattigdom og tendens til isolation
 4. Sære ideer eller magisk tænkning, som påvirker adfærden og som ikke svarer til subkulturelt mønster
 5. Mistroiskhed eller paranoide ideer
 6. Obsessive ruminationer uden indre modstand, ofte med dysmorfofobisk, seksuelt eller aggressivt indhold
 7. Usædvanlige sanseoplevelser, somatosensoriske eller andre illusioner, depersonalisation, derealisation
 8. Vag, omstændig, metaforisk, kunstig eller stereotyp tankegang og tale
 9. Mikropsykotiske episoder med intense illusioner, hallucinatoriske oplevelser eller vrangagtige ideer, sædvanligvis optrædende uden ydre provokation

Må aldrig have opfyldt kriterierne for en regelret skizofreni

Skizotypi:

- ▶ Skizotypi – svarende til grundsymptomer ved skizofreni
- ▶ Der er overvejende intakt realitetsopfattelse med fravær af langvarige eller udkrystalliserede psykotiske symptomer → pt. aldrig vedvarende psykotiske. Kan have psykosencære oplevelser.

Grundsymptomer

- ▶ Symptomer, som er konstant tilstede ved skizotypi og skizofreni, f.eks:
 - ▶ Forstyrrelse i bevidsthedens grundstrukturer
 - 1) Forstyrrelse i opfattelsen af sig selv
 - Føler sig fremmed for sin egen krop
 - Oplever at være på afstand af egne tanker
 - Har en oplevelse af at miste fodfæste i verden
 - 2) Forstyrrelse i relation til andre
 - Har forestillinger og fortolkninger om medmennesker som ikke stemmer overens med virkeligheden, eksempelvis paranoid eller mistroisk tankegang
 - Har svært ved at omgås andre på en naturlig eller ubesværet måde

Grundsymptomer

3) Usikker common sense

- Common sense: En betegnelse for en færdighed eller evne til at:
 - 1) Skelne det relevante fra det irrelevante
 - 2) Det sandsynlige fra det usandsynlige
 - 3) En sans for proportioner
 - 4) En sans for, hvad der er passende og forventelig, og hvad der er upassende
- Common sense: En forudsætning for at kunne udvise situationsfornemmelse
- Common sense: Skaber en primær meningsbaggrund, en slags forforståelse af situationer
- En forskydning i forhold til den fælles interpersonelle forståelsesramme

Eksempel – Udredning af denne forstyrrelse:

- ▶ Har du nogensinde oplevet, at du ikke længere forstod det selvfølgelige og naturlige i tilværelsen, at det var vanskeligt at forstå almindelige dagligdagssituationer, mennesker og ting.
- ▶ Eksempel: Hvorfor har trafiklyset tre farver?
- ▶ Eksempel: Hvorfor hedder en kat en kat?

Grundsymptom

- ▶ Mindsket nærvær:
 - Nedsat evne til at blive afficeret, ophidset, bevæget, motiveret, draget af, berørt, tiltrukket eller stimuleret af ting, der sker i livet, andre mennesker og begivenheder
 - Der er ikke tale om aktiv eller tilsigtet tilbagetrækning, men noget som vokser indefra og plager patienten og hæmmer hans liv.
 - Patienten føler ikke, at han fuldt ud deltager eller er fuldt ud tilstede i verden – han kan opleve en afstand til verden

Grundsymptom

- ▶ Spørgsmål til afklaring af mindsket nærvær:
 - Har du oplevet det som om du ikke var helt tilstede? Ikke deltog i tingene og alt det, der skete?
 - At der er en slags afstand mellem dig og verden? At du ikke bliver berørt eller påvirket af folk?

A dark grey arrow points to the right from the left edge of the slide. Below it, several thin, curved lines in shades of blue and grey sweep across the left side of the slide.

Neurokognitive dysfunktioner:

1. Fælles for patienter med skizofreni og skizotypi og er ligeledes fundet hos slægtninge til disse → genetisk komponent

Områder afficeret ved neurokognitiv dysfunktion:

- 1) Hukommelse (arbejdshukommelse og korttidshukommelse)
- 2) Opmærksomhedsforstyrrelse (sektiv opmærksomhed, evnen fastholde fokus)
- 3) Eksekutiv funktionen påvirket (evnen til at planlægge, problemløse, kategorisere)
- 4) Påvirkning af informationsbearbejdning og hastigheden af denne

Har stor betydning for den sociale prognose (især erhvervsevnen)

Udredning af skizotypisk sindslidelse:

- ▶ Udredning og diagnosticering vil som oftest ske i forbindelse med, at der opstår mistanke om skizofreni-spektrum tilstand
- ▶ Diagnostiske interviews
- ▶ PSE
- ▶ EASE-interview (Interview til afdækning af grundsymptomer)

Behandlingsmuligheder – Skizotypi:

- 1) Patienter med lette og moderate tilstande søger ikke hjælp og klarer sig uden behandling .
Formodes at leve velkompenseret med de udfordringer som tilstanden kan give.
- 1) I svære tilfælde kan de mest genererende symptomer blive afhjulpet gennem psykoterapeutisk samtalebehandling og medicin

Psykofarmakologisk behandling:

- ▶ Behandling med antipsykotika
- ▶ I mindre doser til afhjælpning af de mere psykosensære symptomer
- ▶ Behandling af de sekundære depressive symptomer + angst
 - Antidepressiv medicin, medicin mod angst.

Psykoteraapeutisk behandling:

- ▶ Kognitiv terapi – som den, der tilbydes ved skizofreni-spektrum tilstande, herunder også afhjælpning af de neurokognitive forstyrrelser
 - Kompensatoriske strategier
 - Støtte til problemløsning
- ▶ Psykoeducation – undervisning/viden om lidelsen
- ▶ Social færdighedstræning

Sociale interventioner:

- 1) Samarbejde med relevante samarbejdspartnere med afsæt i de udfordringer sygdommen giver
- 2) Støtte til rehabilitering med henblik på social stabilisering og mulig tilknytning til arbejdsmarkedet